

פרק שלישי

'מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא על הצבור, שנאמר על הצר הצר אתכם והרעתם בחצוצרת כלומר, כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן – זעקו עליהן והריעו.

ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה וזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב עונותיכם הטו וגו'. וזה הוא שייגרום להסיר הצרה מעליהם.

אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריית – הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות. הוא שכתוב בתורה והלכתם עמי בקרי – והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהיא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי.

ומדברי סופרים להתענות על כל צרה שתבוא על הצבור עד שירוחמו מן השמים... (רמב"ם ריש הלכות תעניות).

המקרה והמקרא

(מאמר מהגר"י מרצבך זצ"ל, נדפס בקובץ עלה יונה עמ' שעה)

'יש ואות אחת במקראי תורתנו הקדושה טומנת בחובה שיטה שלמה של השקפה יהודית. כשנצטוו משה רבינו וזקני ישראל לבוא אל מלך מצרים ולבקש ממנו שיתן להם ללכת שלושת ימים, נאמר להם ואמרתם אליו ה' אלקי העבריים נקרה – בה"א בסוף! – עלינו (שמות ג.יח). אך כשבאו אליו אמרו: אלקי

העברים נקרא – באל"ף בסוף! עלינו (שם ה,ג). ואם שבהברה שבפינו כיום לא נשמע הבדל, אולי בזמן קדום היה ניכר ביניהם, ועל כל פנים בכתיבה ניכר).

וממש אותו דבר ביעקב אבינו, אלא להיפך: בינו לבין עצמו ובין בניו חשש לשלוח את בנימין, פן ואולי וקראהו – באל"ף – **אסון בדרך** (בראשית מב,לח). אך כשחזרו אחי יוסף על דבריו בעמדם לפני יוסף המושל במצרים שינו: וקראו – בה"א – **אסון** (שם מד,כט).

וכי לחינם שינו אלו ואלו?

שתי שיטות ישנן בעולם: של רוב בני אדם ושל ישראל קדושים. רוב בני אדם חושבים שמה שקורה לאדם בחייו – מקרה הוא. מקרים קובעים את מעשי בני אדם ומה שעובר עליהם. ודווקא אלה שכל עיניהם במדע ובחוקי ה'טבע' ובסיבתיות, שלעולם לא יאמרו על מאורעות הטבע 'מקרה קרה', אלא יחקרו ויחקרו למצוא את הסיבה ואת החוק שבדבר, בחייהם הם ובגורלם של בני אדם תולים הם כל דבר במקרה ובגורל עיוור.

טח עיניהם מראות. מי שאמר מקרה הוא – בלתי טהור הוא. כמקרה הכסיל יקראו. (וידוע הדבר שדעותיהם של אלה אינן אלא להשקיט מצפונם להצדיק דרכם).

וכך דברי הרמב"ם על אלה שיאמרו: 'דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריה, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להידבק במעשיהם הרעים...!'

לא כן דרך היהדות. חז"ל לימדונו: אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזים עליו מלמעלה (חולין ז). הכרזה, היינו קריאה בקול! היהודי השלם, כל מה שקרה לו, הן דבר גדול הן דבר קטן כנקיפת אצבעו, יודע שקראו למעלה. שני שורשי מלים בשפת הקודש קרובים זה לזה, ובכל זאת רחוקים כל כך זה מזה: קרה בה"א, זהו המקרה העיוור; קרא באל"ף, זוהי קריאה והכרזה מלמעלה.

יעקב אבינו, ובינו ובין בניו, ידע אמונה מהי, וחשש ואמר וקראהו **אסון**, באל"ף, משורש קריאה והכרזה, בהשגחה פרטית יקראו בשמים על כך. וכדרך שאמר בסוף ימיו **האספו ואגידה לכם את אשר יקרא** – ולא יקרה **אתכם באחרית הימים** (בראשית מט,א) אלא שלפני המושל במצרים, שלא הכירוהו והחזיקוהו כעובד עבודה זרה, חשבו האחים: הוא בודאי לא יבין דבר זה, ללעג נהיה בעינו ולא יקיים על ידי כך את בקשתנו, ושינו: וקראו **אסון**, בה"א, משורש קרה ומקרה. ולהיפך: ה' שידע שפרעה בשיטתו: לא ידעתי את ה', לא תהיה לו שום הבנה מהי השגחה וקריאה ממעל, ולכן לא ציווה ה' למשה רבינו ולזקני ישראל אלא לומר **נקרה עלינו בה"א**, לשון קרי ומקרה. הרי אף בלעם שהיה מיועצי פרעה לא ידע אף אחר כך קריאה אלא ויקר **אלקים אל בלעם** (במדבר כג,ד). אך משה רבינו וזקני אומתנו מעצמם אמרו בכל הגאווה של מאמינים בני מאמינים שאינם מכירים ויתור ופשרה: **נקרא עלינו**, קריאה היתה, קריאה ממש, כעין ויקרא ה' אל משה, וכדרך שאמר אהרן אחרי מות בניו ו**תקראנה** – ולא ותקראנה **אתי כאלה** (ויקרא י,ט).

הרי לך: תשנה ח"ו אות אחת של תורתנו – ותהפוך עולמות.

כל אות ואות וכל תג ותג, בתורה שבכתב, וכל מאמר חז"ל ומאמר, וכל שמעתתא ושמעתתא מהתורה שבעל פה – עולמות ומחשבות של דעה ואמונה טמונים בהם. הפך בה והפך בה דכולא – כל היהדות – בה, בכל אחד מדבריה. וצא ולמד'.

דף יט

זכן עיר שיש בה דבר...! כתבו הפוסקים: עתה אין מתענים בשעת הדבר כלל, כי מנוסה הוא שכשאינו אוכל ושותה עלול הגוף להיפגע ביותר (מגן אברהם ועוד, מובא במשנ"ב תקעו סק"ב).